

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

13(22)

2013

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

 VILNIUS 2013

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Sutarties Nr. LIT 7-53

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė</i> (Vytytis Čiubrinskas)	5
<i>Foreword</i> (Vytytis Čiubrinskas)	7

Straipsniai / Articles

Ieva Kripienė

Šiuolaikiniai imigrantai iš Lietuvos transnacionalinėje erdvėje: Niujorko atvejis	9
Contemporary Immigrants from Lithuania in a Transnational Space: The Case of New York. Summary	31

Liutauras Labanauskas

Užsienyje išsilavinimą įgijusio jaunimo „sugrįžimo į Lietuvą“ patirtys	35
The ‘Return to Lithuania’ Experiences of Young Lithuanians who Graduated Abroad. Summary	55

Vitalija Stepušaitytė

„Namai – tai tas jausmas, kad esi reikiamoje vietoje reikiamu metu“: <i>namų</i> konstravimo ypatumai migruojant	59
‘In the Right Place at the Right Time’: The Constructions of <i>Home</i> in the Process of Migration. Summary	78

Will Gordon

Mobile Livelihoods: A Case Study of Lithuanian International Long-Haul Truck Drivers	81
Mobilus gyvenimas ir pragyvenimas: Lietuvos tarptautinių tolimųjų reisų vilkių vairuotojų atvejo analizė. Santrauka	101

Robert Parkin

Administrative Reform and Its Consequences in the Tribal States of 2000 in India	103
2000 metų administracinė reforma ir jos pasekmės gentinėse Indijos valstijose. Santrauka	120

Saulius Matulevičius

‘Indianism’ in Lithuania: Re-enchantment of the World through ‘Playing Indians’	123
„Indianizmas“ Lietuvoje: pasaulio įprasminimas „žaidžiant indėnus“. Santrauka	142

Tacjana Valodzina

Kaimo daktaras ir jo praktika liaudiškojo religingumo požiūriu Baltarusijoje	145
Village Doctors and their Practice from the Point of View of Folk Religion in Belarus. Summary	166

Diskusijos / Discussions*Auksuolė Čepaitienė*

Apie etnografinį faktą, pateikėjų asmenvardžius ir discipliną	169
On Ethnographic Facts, Personal Names of Informants, and the Discipline. Summary	178

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija. V. Savoniakaitė (sud.) (<i>Vilius Ivanauskas</i>).....	179
Rasa Paukštytė-Šaknienė, Vida Savoniakaitė, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai (2007), Dzūkijos ir Suvalkijos papročiai (2009), Mažosios Lietuvos ir Žemaitijos papročiai (2012). Ž. Šaknys (sud.) (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	182
Petras Kalnius. Žemaičiai: XX a. – XXI a. pradžia (<i>Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė</i>)	191
Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė. Lietuvių šeima vertybių sankirtoje (XX a. – XXI a. pradžia) (<i>Petras Kalnius</i>)	199
Ю.І. Внукович. Літоўцы Беларусі. Этналагічнае даследаванне (<i>Jonas Mardosa</i>)	203
Tomas Pabedinskas, Rasa Pranskevičiūtė. Subkultūra (<i>Reda Šatūnienė</i>)	208
Beatrix Gombosi. „Köpönyegem pedig az én irgalmasságom...“ Köpönyeges Mária ábrázolások a középkori Magyarországon. „Mein weiter Mantel ist meine Barmherzigkeit...“. Schutzmantelmadonnen aus dem mittelalterlichen Ungarn (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	212

Konferencijos / Conferences

XVI pasaulinis ISFNR kongresas Vilniuje (<i>Salomėja Bandoriūtė</i>)	215
XI SIEF kongresas Tartu (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	218
X Rusijos etnografų ir antropologų kongresas (<i>Jonas Mardosa</i>)	219
Trys SIEF tyrimo grupės <i>Ritualiniai metai</i> konferencijos (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	223

Sukaktys / Anniversaries

Etnologė, kultūros ir meno tyrinėtoja Giedrė Tallat-Kelpšaitė-Niunkienė (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	227
---	-----

Šiuolaikiniai imigrantai iš Lietuvos transnacionalinėje erdvėje: Niujorko atvejis*

Ieva Kripienė

Remdamiesi transnacionalizmo, transnacionalios migracijos teorine prieiga aptarsime, kaip ir kokius socialinius ryšius ir santykius Niujorke kuria imigrantai iš Lietuvos. Iš Lietuvos „išjudėję“ asmenys naujoje vietoje yra linkę bendrauti su panašių etninių šaknų asmenimis, tačiau neretai vengia tautiečių kaimynystės. Tad kyla klausimai, kodėl ir kaip imigrantai iš Lietuvos priimančioje šalyje (ne)susidraugauja, (ne)bendradarbiauja tarpusavyje su tų pačių etninių šaknų asmenimis, su priimančios šalies pagrindine visuomene, kitomis toje šalyje gyvenančiomis etninėmis grupėmis. Ar šių dienų imigrantai bendrauja, dalijasi patirtimi su Amerikos lietuviais? Atsakymai atskleis, ar kuriami socialiniai ryšiai, santykiai sąlygoja šiandieninių imigrantų iš Lietuvos įsitraukimą, akulturaciją JAV, o kartu jautimąsi transnacionalios erdvės dalimi.

Dr. Ieva Kripienė, Mykolo Romerio universitetas, Mokslo centras, Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius; Vytauto Didžiojo universitetas, Sociologijos katedra, Socialinės antropologijos centras, Donelaičio g. 52, LT-44244 Kaunas, el. paštas: i.kripiene@smf.vdu.lt

Įvadas

Emigracijos iš Lietuvos mastai yra neabejotinai dideli. Dėl to kyla karštos ir nevienareikšmės diskusijos. Bendros emigracijos iš Lietuvos srautų tendencijos, išryškėjusios viešojoje erdvėje, yra aiškios: pradėjus veikti laisvosios ekonominės rinkos dėsniams, panaikinus migracinius suvaržymus, Lietuvai 2004 m. įstojus į Europos Sąjungą, vieni Lietuvos gyventojai emigruoja neplanuodami grįžti gyventi į gimtąją šalį, kiti vyksta svetur dirbti sezoninių darbų, tretie emigruoja, bet planuoja užsidirbę pinigų, pasisėmę patirties grįžti gyventi į Lietuvą, pasitaiko ir reemigracijos atvejų. Lietuvai, dėl emigracinių procesų patiriančiai

* Straipsnis parengtas dalyvaujant Lietuvos mokslo tarybos vykdomame ES finansuojamame projekte „Podoktorantūros stažuotių įgyvendinimas Lietuvoje“.

ekonominius, socialinius, demografinius pokyčius, aktualu pažinti savo piliečių integracijos JAV niuansus, emigrantų poreikius ir galimybes palaikyti ryšius su Lietuva. Ne mažiau svarbios ir lietuvių imigrantų bendruomenėms priimančiose šalyse jų narių problemos, sunkumai, kylantys išitvirtinant ir konstruojant savo kasdienybę.

Todėl šiame straipsnyje aptarsime šių dienų imigrantų iš Lietuvos Niujorke selektyvų saistymąsi ar nesisaistymą tiek tarpusavyje, tiek su Amerikos lietuviais ir priimančiąja šalimi. Migruojantys asmenys dažnai stengiasi susikurti artimus, saugius ryšius naujoje šalyje, formuoti *savų* ir *svetimų* kategorijas, kartu konstruoti etninę identitetą, pasirinkti erdves, kuriose turėtų sąlygas pasitikrinti, sustiprinti tapatinimąsi su tos pačios kilmės asmenimis, pasidalyti *Lietuvos ilgesiu*, „kurti projektus, palaikančius priklausymo gimtajai šaliai idėjas“ (Glick Schiller 2005a). Sieksime išsiaiškinti, kodėl ir kaip imigrantai iš Lietuvos Niujorke kuria ir palaiko socialinius ryšius su tautiečiais privačiose arba formaliose viešosiose erdvėse (tiek su tos pačios emigracinės bangos atstovais, tiek su pokario politinės bangos atstovais ir jų vaikais, tiek su įvairių etninių grupių iš posocialistinių šalių asmenimis), kodėl kiti yra labiau suinteresuoti ir turi daugiau resursų įsilieti į daugiakultūrinę JAV aplinką.

Empiriniai duomenys gauti atliekant etnografinį lauko tyrimą 2008 m. balandžio–birželio mėnesiais Rytų pakrantėje (Niujorke, Pitsfilde (Masačusetso valstija), Džersio Sityje (Naujojo Džersio valstija), Bratlebore (Vermonto valstija), Filadelfijoje. Etnografinio lauko tyrimo metu empiriniai duomenys rinkti taikant stebėjimo ir interviu metodus. Stebėjimo metodai kiekvieną dieną buvo taikomi tiek formalioje, tiek neformalioje aplinkoje, kur rinkdavosi praleisti laisvalaikio ar dirbo šiandieniniai imigrantai iš Lietuvos ir Amerikos lietuviai. Intensyvus ir nuolatinis tyrėjos lankymasis informantų būrimosi vietose, svečiavimasis jų namuose leido jai tapti „sava“, įgyti pasitikėjimo ir kritiškai stebėti individų elgesį, veiksmus neformaliose, natūraliose situacijose, surinkti patikimų duomenų. Lauko tyrimo metu buvo atliktas 31 pusiau sustruktūrintas atvirų klausimų interviu. Informantų amžius svyruoja nuo 25 iki 67 metų, šiame tyrimo etape dalyvavo 20 vyrų ir 13 moterų. Tyrėjos turimi duomenys nuolat papildomi ir koreguojami atsižvelgiant į informaciją, gaunamą iki šių dienų palaikant ryšius su keliais pagrindiniais informantais, taip pat naudojantis informacinėmis technologijomis ir draugiškais vizitais.

Transnacionalizmo ir transmigracijos teorinės perspektyvos

Transnacionalizmas yra procesas, kurio metu kertamos vienos ar kelių valstybių sienos, būnama nuolatinėje transmigracinėje situacijoje arba, kaip teigia Stevenas Vertovecas, įsisaugoma, kad „nebūtina priklausyti konkrečiam lo-

kalumui, o galima mėgautis galimybe kurti įvairius ir įvairiakrypčius identitetus“ (Vertovec 2009). Transnacionalizmas, kaip neatskiriama globalizacijos proceso dalis, apimanti tiek nacionalinius, tiek tarptautinius migracinius, etninius, globalių identitetų konstravimo procesus, sąmonės tipus, kultūrinės reprodukcijos ir lokalumo rekonstravimo būdus, darosi vis populiariesnis socialiniuose moksluose (plačiau žr.: Glick Schiller, Basch, Blanc-Szanton 1995; Faist 2000; Kivisto 2001; Smith 2002; Glick Schiller 2005a; Vertovec 2009).

Antropologams suvokus, kad aptariant migrantų veiksmus, nepakanka akcentuoti dvi valstybes, migracijos studijose išpopuliarėjo transnacionalizmo sąvoka, „priešinga valstybinei ir lokaliai socialinei erdvei“ (Smith 2002). Ji apima socialinius procesus, kurių metu migruojantys individai nuolat sąveikauja su savo kilmės ir priimančiąja šalimi. Kitaip tariant, transnacionalizmas yra „kaip daugialypiai kontekstai, kuriuose ilgalaikiais žmonių santykiais, tinklais ir organizacijomis konstruojami, kvestionuojami, reprodukuojami socialiniai identitetai“ (Faist 2000). Tai leidžia transnacionalizmą įvardyti ir kaip „transnacionalią socialinę erdvę“ (Faist 2000), „transnacionalią bendruomenę“ (Faist 2000) ar „transnacionalų socialinį lauką arba tinklą tinklą“ (Glick Schiller 2005b).

Vienos pirmųjų apie transnacionalius migrantus ir jų bendruomenes 1990 m. konferencijoje ir jos pagrindu 1992 m. parengtame straipsnių rinkinyje *Transnacionalinė migracijos perspektyva: svarstymai apie rasę, klasę, etniškumą ir nacionalizmą* (*Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class, Ethnicity, and Nationalism Reconsidered*) prakalbo kultūros antropologės Nina Glick Schiller, Linda Basch ir Cristine Blanc-Szanton. Knygos įvardiniame straipsnyje transnacionalizmą leidinio redaktorės pristatė kaip naują analitinę priegią šiuolaikinės migracijos studijose. O sociologas A. Portesas išpopuliarino transnacionalizmo terminą priešpriešindamas jį migrantų asimiliacijai svetimoje šalyje. Jis pabrėžė, kad tiek šiandieniniai migrantai, tiek ankstesni yra suinteresuoti ne tik integruotis svetimoje šalyje, bet ir įsitraukti į gimtosios šalies gyvenimą, o šiomis dienomis dėl ištobulėjusių ir išpopuliarėjusių komunikacinių technologijų jie tai gali daryti daug produktyviau (Kivisto 2001: 558). Tai ir yra esminis skirtumas nuo diasporos kaip imigrantų grupės, kuri išsisklaidžiusi po pasaulį ir neturi galimybių grįžti į kilmės šalį (Glick Schiller 2005a: 290). Pavyzdžiui, kelis dešimtmečius politiniai migrantai iš Lietuvos JAV laukė progos sugrįžti į tėvynę, stengėsi išlaikyti identifikavimąsi su gimtąja šalimi, kurią vis dar vadina „namais“, gyvenamojoje šalyje turėjo radijo stotį, televizijos kanalą, laikraščių, internetinių portalų, mokyklų, kūrė politines organizacijas, organizavo akcijas – visa tai turėjo padėti atgauti iš okupantų gimtąją šalį. O radusis galimybėms laisvai vykti į tą šalį, užmegzti abipusius socialinius, ekonominius, kultūrinius ryšius, bendradarbiauti tarpusavyje, t. y. komunikuoti su palikta šalimi, atsirado prielaidų kalbėti apie transnacionalias bendruomenes. „Transnacionalizmas yra tik pirmosios

šiuolaikinės migracinės bangos apibūdinimas“ (Brettell, Hollifield 2008: 17), tačiau dažnai migrantų palikuonys taip pat įsitraukia į tiesioginį dialogą su gimtąja tėvų šalimi, inicijuoja keitimąsi patirtimi, bendradarbiauja. S. Vertovecas teigia, kad šių dienų transnacionalios bendruomenės yra ne kas kita, kaip pasklidusios senosios diasporos, tačiau svarbu pažymėti, kad dėl globalizacijos procesų ir išpopuliarėjusių technologijų jas tarpusavyje sieja socialinės organizacijos, mobilumas ir tarpusavio komunikacija (Vertovec 2009: 5).

Per paskutiniuosius du dešimtmečius sparčiai plėtojosi nuolat tobulinamomis komunikacinėmis technologijomis ir tinklais paremtos „globalaus kaimo“, „judančio pasaulio“ idėjos, artimos transnacionalizmo sampratai. Kaip teigia Ullrichas Kockelas, „šiam drašiamam pasaulyje, kuriame laisvai juda kapitalas, prekės ir informacija, žmonės nubrėžė akytas ir pralaidžias ribas, dėl to palengvėjo mobilumas, lemiantis ribų nykimą ar bent jau identitetų, bendruomenių ir tautų transformavimąsi“ (Kockel 2002: 136). O „migracija yra judėjimas ne tik fizine, bet ir įsivaizduojama prasme, kai judėjimas suvokiamas kaip netiesioginio ir potencialaus žinojimo apie nuolatinį pasikėsinimą į esamą tvarką fenomenas“ (Rapport, Dawson 1998: 7).

Dažnas migrantas iš gimtosios šalies išvyksta turėdamas vieną tikslą – užsidirbti pinigų, kurių reikia gimtojoje šalyje pasilikusiai šeimai, tad jis nesistenčia iki galo integruotis naujoje šalyje, tapti visateisiu jos piliečiu ir įvairiomis formomis palaiko glaudžius ryšius tik su likusiais gimtinėje. Vis dėlto transnacionalioje migracijoje įgyjama įgūdžių ir patirties. Pavyzdžiui, S. Vertovecas išskiria tokias imigrantų įgyjamas kompetencijas: analitiškumas, kūrybingumas, funkcionalus sumanumas, taip pat emocinės ir elgesio kompetencijos (Vertovec 2009: 70). Neretai imigracijos šalyje susiduriama su diskriminacija, emigrantų statuso nuvertinimu, stereotipizavimu, todėl „įsitraukiama į nacionalistinius gimtinės projektus, palaikančius priklausymo gimtajai šaliai idėjas“ (Glick Schiller 2005a: 294). Atsiranda poreikis praplėsti migranto, kuris visam laikui išvyko iš namų ir gimtosios šalies, išsivežė šeimą, visiškai asimiliavosi naujoje šalyje ir priėmė naują kultūrą, apibrėžimą.

Toliau straipsnyje, remiantis empirinio tyrimo duomenimis, bus analizuojami šiuolaikinių imigrantų kuriami ir palaikomi socialiniai ryšiai bei santykiai su priimančiąja šalimi ir jos gyventojais. Taip pat atskleidžiama, kaip imigrantai iš Lietuvos „braižo ribas“ tarp vietinių gyventojų, parodoma, kokie yra tie „kitojie“, „svetimi“, su kokiais identifikuojamasi, su kurių tautybių asmenimis ir kodėl užmezgamos ar neužmezgamos draugystės. Sieksime iširti ne tik asmeninių santykių kūrimą arba nekūrimą, bet ir perteikti imigrantų iš Lietuvos požiūrį į *amerikietišką aplinką*.

Dalis tyrime dalyvavusių informantų JAV visuomenę skirsto į „vietinius ir imigrantus“. Jie teigia, kad imigrantai – tai žmonių kategorija, kuri „nėra radu-

si savo vietos Amerikoje“, tačiau patys imigrantai iš Lietuvos nepriskiria savęs tokiai kategorijai, jie pabrėžia, kad kaip ir „vietiniai“, jie turi *kojas, rankas, odos spalvą* – ši nuomonė ypač gabi, kai yra įveiktos išitraukimo į Amerikos gyvenimą pakopos: išmokta anglų kalba, įgytas adekvatus amerikietiškam išsilavinimas, turimas darbas.

Šiandieniniai imigrantai iš Lietuvos „vietiniais“ žmonėmis, kad ir kokios jie būtų etninės kilmės, vadina visus tuos, kurie turi nuolatinį darbą, įgiję išsilavinimą, socialinį stabilumą, pilietybę ar tiesiog yra tvirtai įleidę šaknis Amerikoje. JAV yra imigrantų šalis, todėl etninis identifikavimasis tampa svarbus tik kaip gyvenimo stiliaus išraiška siekiant nubrėžti „ribas“, skiriančias nuo *kitokių* grupių, ir pabrėžti savo pranašumą. Vis dėlto dauguma informantų, kalbėdami apie amerikiečius – tiek „vietinius, tiek imigrantus“, pasitelkia stereotipiškus epitetus, nes kasdieniame gyvenime retam tenka privačioje erdvėje bendrauti su amerikiečiais. Ne vienam imigrantui iš rasiniu ar kultūriniu požiūriu homogeniškos Lietuvos patinka daugiakultūrė Amerikos aplinka, kuri siūlo naujas patirtis, žinias, savirefleksijas.

Imigrantai iš Lietuvos Amerikos kultūrinėje įvairovėje

Išgirdęs klausimą, kokie yra amerikiečiai, dažnas informantas susimąstydavo ir pradėdavo samprotauti: *o kas yra tas amerikietis?* Pokalbių metu buvo nuolat pabrėžiama, kad „vietiniai amerikiečiai“ įvairiausių imigrantų fone sudaro galbūt net mažumą. Taigi tyrimų metu siekėme išsiaiškinti, kaip lietuviai jaučiasi gyvendami su kitokių tautybių asmenimis, kokias „ribas“ brėžia ir kaip tai keičia jų požiūrį į „kitoniškumą“.

„Vietiniai amerikiečiai“ giriami už tai, kad nepažeidinėja žmogaus teisių, gerbia kitų asmenų nuomonę. Leisdamas vaikus į mokyklą gali pamatyti iš arti, kokie yra tolerantiški vaikai priimdami naujus atvykėlius, kaip šie integruojami, mokomi anglų kalbos, raginami nesityčioti iš kitų, nediskriminuoti religijos, etniškumo, socialinės padėties ar lyties pagrindu.

Niujorke imigrantams iš Lietuvos patinka šio miesto etninė įvairovė: „toks didelis žmonių kokteilis“, galimybė pažinti įvairias kultūras, papročius, švenčių tradicijas. Ir nors kai kuriais atvejais buvo vartota „sulydančio katilo“ metafora, iš tiesų pabrėžiama, kad Amerikoje yra visos galimybės išlikti „skirtingiems“, unikaliems etniniu požiūriu. Pabrėžiama, kad galima šio to pasimokyti iš kitų tautų, pasidalyti patirtimi, perimti patikusius bruožus, o svarbiausia, kad matant aplinkui etninę įvairovę „lengviau ir pačiam adaptuotis, na jeigu būtų vien tik tai vienalytė tokia kažkokia tauta, nu tai būtų sunkiau“ (moteris, 26 m.). Taigi šiandieniniai imigrantai iš Lietuvos JAV turi visas galimybes tapti tolerantiškesni, atviresni „kitoniškumui“ ir kartu patys jaustis laisvi, nevaržomi. Juolab kad

patys informantai tikina, jog jie atvyko iš Lietuvos, kur žmonės yra „nacionalistai, netolerantiški, rasistai, homofobai“.

Tokia kultūrinė įvairovė daro įspūdį, patenkina turistinį pažintinį smalsumą, tačiau sukuria ir aiškias „ribas“ tarp savęs ir „kitokių“. Šitaip išryškėja savęs kaip „tvarkingų, darbščių, iniciatyvių, nekonfliktiškų, civilizutesnių nei musulmoniškų šalių atstovai“ vertinimas, nes informantai etninėms grupėms linę priskirti tam tikrus stereotipiškus bruožus.

Galų gale gyvenant Niujorke ilgesnį laiką priprantama prie kultūrinės įvairovės, nebežavi *etniškumų kokteilis*, perkonstruojamos „ribos“, skiriančios nuo „kitokių“ (Hernes 2004: 10), todėl pradedama daugiau dėmesio skirti asmenybės pažinimui, o ne generalizuotam požiūriui į visą kultūrinę grupę, išvykimo šalies stereotipiškam vertinimui. Kartu pradedama pasitelkus komunikacines technologijas aktyviau bendrauti su gimtojoje šalyje likusiais artimaisiais, ieškoti tautiečių kompanijos Amerikoje, įsitraukti į transnacionalias veiklas.

Vis dėlto dalis informantų pabrėžia, kad neverta ir net neįmanoma lygiuotis su „vietiniais“ amerikiečiais, nes nerealu imigrantui pasiekti tokį statusą, todėl savo kultūrinį skirtingumą galima išnaudoti „kasdienybei pajvairinti ir kitiems sudominti“. Kita vertus, Amerika yra imigrantų šalis, tad net neįmanoma kalbėti apie tapimą *savu* ar *nesavu*.

Didelė dalis tyrime dalyvavusių imigrantų iš Lietuvos pabrėžia, kad dėl savo prigimties, kultūros, net finansinės padėties niekada netaps „amerikiečiais“. Vis dėlto gyvenant svetimose šalyje būtina išmokti, pasinaudojant savo etniniu skirtingumu, manipuliuoti įvairiose situacijose, juk, kaip sako Frederikas Barthas, individai yra racionalūs veikėjai, nes jie pasirenka savo etninę priklausomybę atsižvelgdami į palankias ekonomines, politines ir kitokias sąlygas (Barth 1969).

Greta aptartos kategorijos imigrantų iš Lietuvos, kurie teigia nenorintys ar negalintys tapti „amerikiečiais“, kita dalis šių dienų imigrantų akcentuoja, kad buvimas lietuviu nedraudžia būti *savam*, priimamam Amerikoje, tiesiog vietiniai nediskutuoja dėl informantų tautinio identiteto ir laiko *savu*. Niujorke 7 metus gyvenantis imigrantas iš Lietuvos teigia, kad „tiesiog susiderina kažkaip, nežinau kaip.“

Neturint galimybių užmegzti neformalių draugysčių, taigi nepavykstant ištrinti „ribų“ tarp savęs ir „vietinių amerikiečių“, apie juos kalbama remiantis stereotipais, nuogirdomis, nuomonėmis, susidarytomis stebint iš šono ar bendraujant tik formalioje aplinkoje. Apie amerikiečius, ypač darbdavius, turima mažai informacijos, nes nebendraujama asmeniškai, kartu neinama „į turistinius žygius, bet šiaip jie mandagūs“ (moteris).

Tiek tikrosios patirtys, tiek negatyvios stereotipiškos nuostatos „vietinių“ gyventojų atžvilgiu, taip pat visos JAV ekonomikos, politikos atžvilgiu, suponuoja imigrantų iš Lietuvos savęs, savo kilmės, kultūrinio patyrimo sureikšminimą.

Mūsų tyrimo duomenimis, trečioji kategorija imigrantų iš Lietuvos jaučiasi unikalesni, pranašesni už „vietinius“ gyventojus dėl gimtojoje šalyje įgyto išsilavinimo, išsiugdytų vertybių, savos unikalios „lietuviškos kultūros“, lietuvių kalbos – tai stiprina siekį atsiskirti nuo „vietos“ gyventojų ir neasimiliuotis amerikiečių visuomenėje, kartu stengiamasi neatitrūkti nuo Lietuvos, išlaikyti pilietinį statusą, būti transmigrantu, besitapatinančiu, lojaliu priimančiajai ir gimtajai šaliai (Glick Schiller, Basch, Blanc-Szanton 1995).

„Labai panašus mentalitetas“: santykiai su imigrantais iš kitų posocialistinių šalių

Lauko tyrimų metu tiek imant interviu, tiek stebint informantų gyvenimus paaiškėjo, kad dažno šiandieninio imigranto iš Lietuvos draugas, kaimynas, bendradarbis, darbdavys yra rusų, lenkų, ukrainiečių kilmės asmuo. Su šiomis etninėmis mažumomis Amerikoje lietuvius neišvengiamai sieja nemažai bendrų dalykų – jie yra *savi*, o kitų tautybių atstovai, nors ir nenusipelno lietuvių kritikos, vis dėlto nepatenka į draugų sąrašus. Taigi būtų galima teigti, kad egzistuoja kolektyvinis asmenų iš Rytų Europos šalių susietumo fenomenas, socialinės atminties svarba, skatinanti burtis ir, nepaisant nesklandumų, kurti gyvenimą Amerikoje kartu su minėtų posocialistinių šalių etninių grupių atstovais.

Kartu dirbant ar apsigyvenus su asmenimis iš posocialistinių šalių, ypač jei neturėta neigiamų patirčių, jie vertinami pozityviai: „lenkai labai malonūs bendravimui, labai kultūringi“ (moteris, 28 m.), „jeigu įeini į draugystę su rusais, tai jie nuoširdūs“ (vyras, 46 m.), „ukrainiečiai, tai kaip iš Tarybų Sąjungos visi ten, tokie savi labai“ (moteris, 28 m.). Socialinė atmintis suburia imigrantus iš posocialistinių šalių ne tik kartu leisti laisvalaikį, „su draugais rusais užbaliavoti“, bet ir kartu „su ruseliais gyvenu, nu, jie... nu, lietuviai, rusai...“ (vyras, 28 m.).

Tiek šių dienų imigrantams iš Lietuvos, tiek Amerikos lietuviams būdinga nuomonė, kad posocialistinių šalių atstovai tampa lietuvių draugais tada, kai imigrantai iš Lietuvos visai nėra suinteresuoti įsitraukti į *lietuviškų veiklų* propagavimą. Neformalaus pokalbio metu *dipukų* sūnus apibendrino: „trečiabangiai, kuriems neįdomi lietuvybė, daug figūruoja su rusais, jiems įdomiau taip.“ Kartu tai išreiškia nuostatą, ypač politinių emigrantų iš Lietuvos, kad bendravimas su posocialistinių šalių kilmės asmenimis nėra suderinamas su *lietuviškumo* sklaida, vertybėmis.

Pagrindinio lauko tyrimo metu buvo pakalbinti keli iš kaimyninių posocialistinių šalių atvykę studentai, pažįstantys imigrantą iš Lietuvos, iš kurio tyrėjas jau buvo ėmusi interviu. Jie mano, kad minėtas imigrantas iš Lietuvos „nesveikai ir fanatiškai pamišęs dėl lietuvybės“, nes jam viskas pozityvu ir jis nemato nė vieno neigiamo bruožo, fakto, o apie juodaodžius, benamius sugeba išsakyti kritikos.

Jei laisvalaikis orientuotas į lietuvių ir lietuvių kilmės asmenis, negeneraliuojant galima teigti, kad rusų tautybės asmenys nėra labai laukiami lietuvių susibūrimo vietose. Vienoje iš krepšinio treniruočių, kurioje buvo atliekamas stebėjimas, tyrėjos dienoraštyje pasižymėta: „jau 6 lietuviai, nė vienas, įėjęs į salę, nepadavė rankos rusui, ir tik atėjęs septintam, ir paklausus kažkurio, su kuo čia tas rusas atėjęs, padavė ranką. Rusui niekas neduoda kamuolio, tai jis tiesiog stovi ir metė į krepšį tik kelis kartus, kai kamuolys jau tiesiai į rankas nukrito“ (ištrauka iš dienoraščio, 2008 m. gegužės 16 d.). Taigi šiame šiandieninių imigrantų iš Lietuvos laisvalaikio pavyzdyje matyti aiškios pretenzijos išlaikyti lietuvišką gyvenimą, kartu neprarasti ar susikurti resursus emociniam transnacionalizmui, t. y. gyvenant Amerikoje jaustis visapusiškai susijusiam tik su Lietuva ir lietuviais.

Dažnas informantas minėjo, kad posocialistinių šalių bendradarbių kolektyve su „broliais rusais“, lenkais jaučiamasi saugiai dėl panašių vertybių, gyvenimo stiliaus, laisvalaikio, panašios šalių istorijos, nes nereikia prieš nieką „pasišpinėti“ arba apsimetinėti, vartojamą rusų, o ne anglų kalbą visi supranta.

Kai informantų bendradarbiai ar darbdaviai yra posovietinio bloko atstovai, neišvengiama ir neigiamų patirčių. Dažnas informantas prakalbo apie korupciją, išnaudojimą darbe, kai darbdaviai pasinaudoja neseniai atvykusio arba nelegalaus imigranto psichologiniu ir socialiniu pažeidžiamumu.

Imigrantai iš Lietuvos, siekdami susikurti priimtina aplinką, kurioje nereikėtų varžytis savo kitokios kultūrinės patirties, kalbėjimo su akcentu ar visai nemokėjimo anglų kalbos, renkasi arba yra priversti rinktis posocialistinių šalių imigrantų draugiją, bendradarbių kolektyvus. Darbinėje aplinkoje neišvengiama nesusipratimų, išnaudojimo atvejų. Vis dėlto mentaliteto panašumas, gyvenimo būdas, kulinarinis skonis, istorinė patirtis, socialinė atmintis ir rusų kalba yra pagrindiniai faktoriai, skatinantys imigrantus iš Lietuvos ir kitų posocialistinių šalių susidraugauti, tapti bendranuomininkais, kolegomis.

Šiuolaikinių imigrantų iš Lietuvos tarpusavio santykiai: atsiribojama nuo „mužikų“

Norint kalbėti apie atsiribojimą nuo kitataučių, reikėtų pažymėti ir tai, kad imigrantai iš Lietuvos ieško lietuvių Jungtinėse Amerikos Valstijose ne vien dėl patogumo kalbėti lietuvių kalba, galimybės susirasti darbą, gyvenamąją vietą, bet ir todėl, kad draugų lietuvių turėjimas asocijuojasi su sėkminga adaptacija, galimybe jaustis laimingiems būnant su *savais*, neatitrūkti nuo gimtinės.

Niujorkui būdinga atskirų homogeniškų lietuvių grupelių gausa. Dažniausiai jungčių tarp jų nėra, nes ryški dar iš Lietuvos atsivežta neapykanta tautiečiams, vyrauja konkurencinės nuotaikos, tad grupavimasis vyksta remiantis panašiu išsilavinimu, interesais, bendra patirtimi.

Įdomu pažymėti, kad imigrantai iš Lietuvos tos pačios ekonominės emigracinės bangos asmenis vertina tarsi iš tolo, atsiribodami ir savęs jokių būdu nepriskirdami tai pačiai kategorijai. Pastebima nemažai pozityvių bruožų naujai atvykusiųjų elgesyje, mąstyme, vis dėlto dominuoja pašaipus, negatyvus, kritiškas požiūris.

Tyrime dalyvavę šių dienų imigrantai iš Lietuvos kritikuoja neseniai į JAV atvykusius lietuvius dažniausiai dėl to, kad šie visą savo laiką, lūkesčius ir tikslus sieja su materialinės gerovės užsitikrinimu. 46 metų statybininkas, Lietuvoje „jautėsis menininku“, pokalbio metu nuklysta į prisiminimus, kad Lietuvoje žmonės buvo „idėjiniai“, o atvykę į Ameriką per metus laiko tapo „sugadinti pinigų, visi meldžiasi doleriui, o sielos nebeliko viduje.“ Nors jis pats laisvo laiko po kelių derinamų darbų neturi, jokia papildoma veikla neužsiima, savęs nepriiskiria „materialistų“ kategorijai.

Vieno vakarėlio su lietuviais, rusais ir ukrainiečiais metu teko susipažinti su imigrantu iš Lietuvos, baigusiu mokslus Kauno technologijos universitete ir atvykusių į Ameriką prieš 8 metus. Jis anglų kalba moka tik pasisveikinti, dirba statybose, nebuvo niekur išvykęs iš Niujorko, bet džiaugiasi, kad nusipirko namą ir jachtą, turi pinigų pragyventi, o tai ir buvo jo didžiausia svajonė ir tikslas emigruojant.

Informantai, kurie Niujorke nesilanko JAV Lietuvių bendruomenės renginiuose, teigia, kad dauguma ten susirenkančių yra žemesnio išsilavinimo nei jie, minimalių poreikių, kitokios, dar iš Lietuvos atsivežtos kultūrinės patirties. Finansų srityje dirbantis vyras atviravo:

Mmmm, sakykim taip, pats faktas, kad statybose aš dirbau turbūt visumoj tris dienas. Nu, ne, aš ne statybininkas, kaip ten bebūtų gaila, aš visą laiką buvau supuvęs inteligentas. Dabar, ar man reikia, ką aš turiu bendro su statybininku, kuris sako, mmm, įkalsim (išgersim – *aut.*), kaip sakoma, su lietuviais, gaunasi paradoksas, kuris, sakyčiau, bydla, kaip sako rusai <...>. Bydla, mmm, muzikais, tiesiog sakau, kas yra ironiška, nėra nieko bendro, jokių bendrų taškų (vyras, 36 m.).

Dalis imigrantų iš Lietuvos, dalyvaujančių JAV Lietuvių bendruomenės gyvenime, apie *lietuvių* jaunimą išsakė nuomonę, kad jaunimas esąs „vertybiškai nebrandus, nors ir kalba lietuviškai.“ Vyresnės kartos Amerikos lietuvių nuomonė apie imigrantų iš Lietuvos jaunimą, sutinkamą bažnyčioje, atitiktą *trečiabangės*, studijavusios Lietuvoje ir JAV, vertinimą: „matai, kad nu trūksta dar kažko, nenoriu sakyti intelekto, vis tiek kažkoks tas matosi, dar nelabai pritapę“ (moteris, 26 m.).

Daugelis kalbintų imigrantų iš Lietuvos žino apie kitų lietuvių JAV kriminalinius gyvenimo aspektus, pavydžiui, vagystes: „pinigų plovimai, iš kredito kortelių prisiperka visko, siunčia į Lietuvą ir paskui dingsta iš šalies“ (moteris,

37 m.). Tik dalis informantų jautė savotišką gėdą, kad nusikalsti linke asmenys atstovauja tai pačiai šaliai, kaip ir jie patys, kita dalis buvo linke atsiriboti nuo tokios kategorijos žmonių teigdami, kad kiekvienoje tautoje pasitaiko *autsaiderių*, „teršiančių visos tautos vardą“ (moteris, 37 m.).

Nepranykę dar prieš keletą dešimtmečių vartoti terminai, kuriais apibūdinamos moterys, ypač jaunesnės, siekiančios vyresnio vyro, geriausiu atveju amerikiečio, ir jo turto. 52 metų moteris, gyvenanti nelegaliai ir dirbanti vaikų aukle, apie kitą *trečiabangę* pasakojo: „ji standartinė barakūda, nors nesiženijo, bet namą jis jau perrašė jai.“

Manoma, kad Lietuvoje gyvenantiems yra uždėtas *antspaudas* kaip sovietinio režimo palaikytojams. Pasitaiko atvejų, kai šiandieniniai imigrantai iš Lietuvos naujai atvykstančius vadina *tarybukais*. Tiesa, šis epitetas buvo pradėtas vartoti pasirodžius pirmiesiems imigrantams iš Lietuvos, kai buvo atkurta Lietuvos Respublikos nepriklausomybė, tačiau į JAV ėmus imigruoti vis daugiau inteligentų, kultūros pasaulio atstovų, mokslininkų, šiuo terminu nebevadinti absoliučiai visi atvykę iš Lietuvos – populiariesnis tapo epitetas *trečiabangiai*. Tačiau ir šie yra klasifikuojami, o ne stereotipiškai apibendrinami.

„Cepelinų valgytojai – sovietinė relikvija“

Imigrantai iš Lietuvos skeptiškai atsiliepia apie „cepelinų valgytojus“, būtent apie „lietuviškų pietų“ per šventes organizatorius ir dalyvius. Tarsi prieštaraujant Danutei Bindokienei (Bindokienė 1989) nemanoma, kad tai yra svarbi „lietuviškumo“ išsaugojimo veikla. Pabrėžiama, kad vien pats būrimosi į tautiečių grupę faktas yra *sovietinė relikvija*, simbolizuojanti kažką priverstinio, nenatūralaus: „Nu man bendruomenė, žinok, man, tiesiog, supranti, man plaukai šiaušiasi. Mane pykint pradeda, mane, apsvemt noris, nu, negaliu, pakęst. Mīnia lietuvių, nesvarbu, kokių klausimų“ (moteris, 28 m.).

Imigrantams iš Lietuvos pakanka kartą apsilankyti JAV lietuvių bendruomenės, *parapijos* organizuojamuose renginiuose, kad pamatytų, ar ten besirenkančių žmonių gebėjimas linksintis pateisina jų lūkesčius ir stilių, ar ten sutikti žmonės atitinka jų interesus. Nuo pirmo apsilankymo priklauso, ar jis į panašų renginį atvyks dar kartą.

Dauguma kalbintų informantų mano, kad lietuviai JAV, nesvarbu, koks jų turimas socialinis statusas, pareigos, kaip leidžiamas laisvalaikis, yra labai išdidūs, pasipūtę ir, kaip sako 37 metų informantas, padedantis naujai atvykstantiems imigrantams iš Lietuvos susirasti gyvenamąjį plotą, „visi baisūs ponai, pasikėlę“. Apsilankiusi *parapijos* renginyje, viena informantė nuolat jautė šių dienų imigrantų iš Lietuvos aroganciją, neva jie iš sostinės, dirba kvalifikuotesnius darbus, jie geresni, klausinėjo asmeninių klausimų, apgailestavo, kad ji, nors čia jau ne

vienerius metus, bet draugauja ne su lietuviu, o su užsieniečiu, garsiai išreiškė viltį, jog kol reikės gimdyti vaikus, ji dar spės susirasti vyrą lietuvį.

Dar kiti savo nedalyvavimą JAV lietuvių bendruomenės veikloje iš dalies pateisina laiko stoka, nors neformaliuose pokalbiuose atskleidžiamos ir prieš tai minėtos lūkesčių, interesų neatitikimo priežastys. Tik atvykus į Ameriką imigrantams tenka daug dirbti, tad greitai įsitikinama, kad nelieka nei laiko, nei jėgų savaitgaliais važiuoti į *parapiją*, susitikinėti su lietuviais. Pakanka šeimos arba dažnai tik namų aplinkos ir darbo.

Šiomis dienomis vykti tik į tautiečių renginius, tik su jais bendrauti yra neracionalu, nes kiekvienas JAV miestas gali pasiūlyti pramogų kiekvienam pagal poreikius ir finansines galimybes. 28 metų barmenė sako, kad „man tie visi lietuviai juokingi, tokie išpūsti, taip viskas dirbtina, man nenatūralu. Nu man tai jie juokingi.“ Taigi dirbtinai propaguojama lietuvybė yra tik juokinga parodija. Tokią nuostatą palaikantys informantai nesijaučia suvaržyti geografinių sienų ar negrįžtamai išvykę iš Lietuvos, todėl galime teigti, jog dažnas transmigrantas, užsiimantis transnacionaliomis veiklomis, palaikantis virtualius ryšius su Lietuva, neturi poreikio, o juo labiau politinių emigrantų turėto tikslo „išsaugoti lietuvybę“, kad ją būtų galima iš lietuvių diasporos parvežti į okupacijos nualintą Lietuvą ar bent demonstruoti solidarumą su „tikrais lietuviais“ (Bindokienė 1989).

„Kaip galima gimtąją kalbą užmiršti?“

Etninė JAV gyventojų įvairovė leidžia šiandieniniams imigrantams iš Lietuvos išlikti savotiškai nematomiems, neišsiskirti iš aplinkos, jaustis saugiau ir manyti, kad būdami kaip „vietiniai“, neturintys savo išvykties šalies ekonominės ir politinės padėties matomų atspindžių, turės geresnes galimybes įsitvirtinti darbo rinkoje, formuoti draugų grupes. Dėl šios priežasties dalis informantų siekia kuo greičiau asimiliuotis Amerikos visuomenėje. Pirmiausia „suamerikoninant“ savo vardą, siekiant nuslėpti savo kilmės šalį. Vieno pasisėdėjimo informantės namuose metu ir atliekant dalyvaujimąjį stebėjimą, suskambus telefonui, ji prisistatė anglišku vardu, nors jos vardas „lietuviškas“. Pasiteiravus, kodėl ji taip elgiasi, paaiškino, kad „niekas nepažintų iš aplinkinių, jog aš lietuvė“ (moteris, 52 m.).

Niujorko imigrantų iš Lietuvos nuomone, turbūt didžiausią grėsmę lietuvių kultūrai JAV kelia nesugebėjimas išsaugoti *gryną* kalbą. Pripažįstama, kad anglakalbėje aplinkoje yra labai nedaug galimybių *išlikti lietuviu*, ypač jei su kitataučiais daug bendraujama, su jais kuriamos santuokos, vis dėlto nenorima, kad vaikai kalbėtų su *amerikonišku* akcentu.

Suamerikonėjimui patys informantai priskiria ir nuolatinį angliškų žodžių įterpimą bendraujant lietuviškai. Vienerius metus JAV gyvenančios informantės

dukra, pradinių klasių mokinė, lietuviškai bendraudama tiek su mama, tiek su kitais imigrantais iš Lietuvos, nuolat įterpia angliškus terminus, žodžius: *wonderful, I like that, ok, fine, thanks* (nuostabu, man tai patinka, gerai, puiku, ačiū). Mama tuo džiaugiasi ir sako, kad ji jau tampa „niujorkiete“, nesibaimina ir net džiaugiasi, kad netrukus ir namuose abi pradės kalbėti tik angliškai, nes tokiu būdu bus „pagaliau atsiribota nuo tos praeities.“

Šeštadieninėje lituanistinėje mokykloje neformaliai bendraujant su tėvais, atvežusiais vaikus į užsiėmimus, tyrėjai vos paminėjus, jog anglakalbėje aplinkoje turbūt labai lengva pamiršti gimtąją kalbą, jie tarpusavyje pradėjo dėstyti kategoriškas nuomones, kad „nesąmonė, jog galima po kelių metų užmiršti kalbą. Kaip galima gimtąją kalbą užmiršti? Nesąmonė, nesakyk, nes vis tiek netikėsiu. Jei gyvenai Lietuvoje – negali tiesiog užmiršti! Vyksta vaidyba aiški, jei sako, kad užmiršo kalbą.“

Sutikta informantų, kurie ne tik stengiasi nepamiršti lietuvių kalbos, bet ir nuolat atnaujina savo „raštvedybos žinias“, kad neprarastų įgūdžių rašyti taisyklinga bendrine lietuvių kalba, kad jiems nebūtų gėda rašyti laiškus pažįstamiems lietuviams, valstybinėms institucijoms Lietuvoje.

Šiandieniniams imigrantams iš Lietuvos įsitraukiant į svetimoms šalims visuo-
menės gyvenimą, siekiant pragmatinių tikslų, ne tik nevengiama, bet ir siekiama perimti gyvenamosios šalies kultūrinės vertybes, tradicijas. Vis dėlto dalis bandančių besąlygiškai asimiliuotis ir tapti „panašūs į amerikiečius“ patiria tautiečių pašaipą, kritiką, dažnai jaučia kategorišką neigiamą nuostatą „suamerikonėjusių“, ypač nesaugančių „grynos“ lietuvių kalbos tos pačios ekonominės migracijos bangos atstovų atžvilgiu. Tai tiesiogiai koreliuoja su jau minėtais *dipukės* D. Bindokienės (Bindokienė 1989) pateiktais apibendrinimais, kad lietuvių kalbos mokėjimas ir vartojimas yra vienas svarbiausių „tikro lietuvio“ apibrėžimo kriterijų. Tiesa, dauguma informantų pabrėžia, kad santykių su „vietiniais amerikiečiais“ sėkmingas užmezgimas dažniausiai priklauso nuo bendrumų, pavyzdžiui, išsilavinimo ar darbo įgijimo, o vaikai, kad jiems atsivertų daugiau galimybių, turėtų gebėti puikiai kalbėti tiek anglų, tiek gimtąją lietuvių kalba.

„Jie savo rateliuose linksminasi“

Kalbėdami apie imigrantų iš Lietuvos bendravimą tarpusavyje su tos pačios imigracinės bangos iš Lietuvos atstovais, norėtume atskirai paminėti laisvalaikio organizavimo įvairovę, galėjimą kartu su tautiečiais dalyvauti neformalioje aplinkoje, užsiimti sportine, įvairia kultūrine veikla ir kartu turėti galimybę derinti šalies pažinimą bei buvimą su *draugais*. Dažnai tokios pramogos imigrantams iš Lietuvos būna patrauklesnės nei lituanistinių mokyklų, JAV lietuvių bendruomenės atstovų inicijuojama veikla, pagal nusistovėjusias tradicijas rengiamos šventės.

Alternatyva dalyvavimui formaliose *lietuviškose* organizacijose, siekiant atsipalaiduoti po sunkių darbų, po „emigranto antspaudo nešiojimo“ viešojoje erdvėje, yra aktyvus bendravimas, švenčių šventimas su „lietuviais draugais“ neformalioje aplinkoje, turizmo propagavimas: „žiemą slidinėjimas, vasarą windsurfingas [burlenčių sportas – *aut.*], aaa, prie jūros žvejyba, jūrinė važiuojam. Lietuvoje negalėjom turėti tokių pramogų, nes gamtos sąlygos nėra tokios įvairios“ (vyras, 25 m.).

Dalis informantų pabrėžia, kad amerikietišku švenčių nešvenčia, nes jų prasme ne visuomet aiški, jos nebuvo švenčiamos Lietuvoje. Tiesa, jaunimas linkęs švęsti *halowyną*. Švenčių papročių puoselėjimas tiesiogiai susijęs su kultūrinio tapatumu, socialine atmintimi (Guibernau 1996), todėl nesiekiantiems asimiliuotis JAV, gyvenantiems transnacionalioje socialinėje erdvėje (Faist 2000) labiau patinka „adaptuotas būdas švęsti lietuviškai.“ 42 metų vadybininkas sako: „nemačiau, kad tapsiu amerikonu, todėl ir jų švenčių nešvęsiu.“

Manoma, kad JAV lietuviai bendrauja susiskirstę į grupes uždaromis „ribomis“ (Hernes 2004), „jaunimas ypač, jie savo, jie savo rateliuose linksminasi“ (vyras, 46 m.).

Savimi pasitikintys, puikiai kalbantys anglų kalba informantai tikina, kad labai svarbu draugus rinktis atsižvelgiant ne į kilmę, bet į bendrus interesus, išsilavinimą. „Man įdomu su įdomiais žmonėmis, nebūtinai jie lietuviai turi būti, nesvarbu“, – sako Amerikos lietuvis.

„Mes pasidarėm labai socialūs“

Kai kuriuos informantus namuose nuolat lanko svečiai, pažįstami, artimieji iš Lietuvos, taigi transmigraciniai procesai nėra tik artimųjų Lietuvoje lankymas: „Vieni išvažiuoja, kiti atvažiuoja, kiek jau galima sakau, o dieve, mano vyras sako, kartais sako sako, „gal šią savaitę dviese pabūsime?“ nu tai žinai“ (moteris, 28 m.).

Tai leidžia kalbėti apie imigrantų iš Lietuvos JAV svetingumą. Antra vertus, pagrindinio tyrimo metu pastebėta, kad vengiama kviestis svečius į namus – dažnai gimtadieniai švenčiami, apie rūpesčius, šeimas prie kavos puodelio susitinkama pasikalbėti kavinėse, baruose ar šiaip viešose vietose.

Tie, kurie nori susirasti daugiau draugų *lietuvių*, pažinčių ieško internete (neatsitiktinai nemaža dalis informantų buvo surasti būtent internetinėse pažinčių svetainėse). Tyrimo metu informantai negalėjo nurodyti, kur daugiausiai Niujorke gyvena imigrantų iš Lietuvos ar Amerikos lietuvių, nors 16 metų Amerikoje gyvenantis vyras minėjo, kad prieš du dešimtmečius dauguma lietuvių koncentravosi Ričmond Hilo (Richmond Hill) rajone, „vos ne ant kas penkto namo buvo lietuviška voverė ant skambučio, o dabar ten nebėra dipukų, jau tik viena kita

bobutė likus, visi kiti išsibarstė. Dabar kur pasibeldi, ten indusai gyvena“ (vyras, 51 m.), todėl norintiems susipažinti su tautiečiais ypač patogiu tai daryti naudojantis šiuolaikinėmis komunikacinėmis priemonėmis. Viena informantė, su kuria taip pat buvo susipažinta per internetą, interviu metu paprašė ją supažindinti su kitais lietuviais, nes norėtų su jais bendrauti.

Stebėjimo Riverhede metu informantai sutartinai tikino: „čia toks kaip kaimas, kaip giminės visi, vieni per kitus pažįstami.“ Taigi socialiniai tinklai tapo ne tik paskata emigruoti, bet ir palengvino pirminės adaptacijos procesą, padėjo susikurti pradinį socialinį kapitalą (Brettell 2003). Atvykimas dirbti į Riverhedą tapo save reprodukuojančiu migraciniu procesu, įtraukiančiu migruojančiųjų artimiausios aplinkos, socialinio tinklo atstovus (Rapport, Dawson 1998). Tai lemia šios teritorijos imigrantų iš Lietuvos apsigyvenimo peripetijos. „Jis čia patiesė kelius, o kiti kaip ant patiesto atvažiavo, jis kaip knygnešys koks“, – šitaip imigrantų iš Lietuvos šeimoje buvo kalbama apie vieną iš informantų, kuris pirmas čia atvažiavo, įsikūrė Riverhede ir pradėjo kviestis pažįstamus, daugiausia iš Šiaulių, pasitikdavo juos oro uoste, surasdavo pirmąją darbo vietą, būstą. Migracinė patirtis lemia ir elgesio, mąstymo pokyčius. Imigrantai iš Lietuvos įsitikinę, kad gyvenamosios šalies pakeitimas išmoko žmones lengviau bendrauti, geriau pasirūpinti savimi.

Imigrantų iš Lietuvos *saviškių grupės* susiformuoja įvairiais pagrindais. Be jau aptarto socialinės atminties, nostalgijos nulemtu bendravimo, esama ir paprastos, neįpareigojančios draugystės kasdieniškiems klausimams aptarti, „rūpesčiams, problemoms išsipasakoti“; tokiose *grupėse* platinamos įvairios prekės, padedama susirasti gyvenamąjį plotą, kad ir už tam tikrą užmokestį – darbą.

Dažnas informantas nurodo, kad imigrantai iš Lietuvos linkę bendrauti su tautiečiais, „verda savame puode“. Pagalba įsikuriant, susirandant pastogę ar pirmąjį darbą pateisinama tokiu statybose dirbančio 38 metų vyro argumentu: „mūsų gi tiek nedaug, tai reikia padėti vienas kitam.“

Vieną pagrindinių informantų Niujorke tyrėja pavadino „išėivijos gelbėtoju iš smulkių bėdų“, nes jis visiems prašantiems nuvežti, parvežti, nupirkti, sutvarkyti padeda be mokesčio, vien todėl, kad krepiausi lietuviai, kartais kaip atpildą tik paprašo išvirti cepelinų, tačiau labai specifinius ir profesionalius, reikalingus daug laiko ir pastangų darbus atlieka už mokestį. Jis pats iš tokio jo apibūdinimo tik didžiuodamasis juokiasi.

Pabrėžiama, kad dėl patogumo, kai „tingiu aš ten laužyti kraujo tūrį į galvą“, kaip kad sako 39 metų vyras, Amerikoje gyvenantis 12 metų, gal ir uždarumo, vengiama bendrauti su amerikiečiais, tikrų draugų ieškoma tautiečių kompanijose, o tai ypač aktualu Riverhede gyvenantiems, *vieniems per kitus* atvykusiems į Ameriką.

„Amerikonės nereikia, kad karktų namie angliškai“

Neformalių pokalbių lauko tyrimo metu su *trečiabangiais* po truputį išryškėjo dar nesukūrusių šeimos imigrantų iš Lietuvos viena iš siekiamybių – kuo greičiau susirasti potencialų šeimos, vedybų partnerį. Atskirai tuo domėtis pradėta tik po informantų atvirų teiginių, kad būsimosios žmonos tiek Amerikoje, tiek Lietuvoje ieškoma įvairiomis priemonėmis: per draugus, pažįstamus, internetą. Paieškų tikslas paprastai net neslepiamas. Šiuo atveju nekalbama apie fiktyvių santuokų kūrimą, kai siekiama gauti statusą legalizuojančius dokumentus.

Lankantis Riverhede, neformaliuose pokalbiuose išryškėjo akivaizdi tendencija – lietuviai vyrai, ieškantys žmonių, turi tvirtus kriterijus: ji turi būti „lietuvė, o blogiausiu atveju tiesiog iš Rytų Europos“ (vyras, 34 m.).

Vienas sutiktas informantas atvirai pasakojo, kad jis visai neseniai grįžo iš Lietuvos, o kelionės tikslas buvo susitikti su keliomis lietuvėmis, su kuriomis susipažino internetinėse pažinčių svetainėse. Ir nors išleido 7 tūkst. dolerių, žmonos klausimas taip ir nebuvo išspręstas.

Kaip kontrastas savanoriškų imigrantų iš Lietuvos endogaminių (Čiubrinskas 2005) nuotaikų paaiškinimui pateikiamas *dipukų* požiūris, pabrėžiamas jų indoktrinavimas šiuo klausimu, „Lietuvių chartijos“ vaidmuo. „Dipukai per prievartą reikalavo, kad vaikai su lietuviais tuoktųsi, o čia vyrai patys nori tik lietuvaitės“, – politinių emigrantų ir šiandieninių imigrantų iš Lietuvos nuostatas palygina 10 metų Amerikoje gyvenanti moteris.

Vienas paaiškinimų, kodėl ieškoma partnerio šeimai, yra grynai ekonominis suinteresuotumas, mat „Amerikoje vienas aukštai nenušoksi, nes dviese jau ir būstą normaliai gali įsigyti“ (vyras, 34 m.).

Kitas paaiškinimas – siekis turėti artimą asmenį, su kuriuo būtų galima kartu „lietuviškai“ švęsti šventes, taip pat pasidalyti Lietuvos ilgesiu, gyvenimo susikonstruotoje „namų erdvėje“ (Svažek 2002) patirtimi.

Pokalbiuose su imigrantais iš Lietuvos išryškėja nuostata, kad „lietuviškumo“ propagavimas yra be išimties moteriškas reikalas, o gyvenant mišrioje šeimoje ar partnerystėje etniškumą gali lemti net konkurencinės nuotaikos:

Aš esu moteriškė, supranti, italas, pavyzdžiui, jisai, kad jisai ir gamina namie, bet jis nepadarys tokio, supranti, namų atmosfera, jis namo eglės nevilks, jis namo eglę parvilks ir papuoš, jeigu aš pasakysiu, kad darom eglę. Bet italas, jis niekaip, jisai žino, kad ten tokią raganą pakabint reikia, nu tai jis parvilko iš kažkur tą raganą vieną (moteris, 28 m.).

Dėl kitataučių „lietuviškų“ tradicijų neišmanymo, kultūros svarbos nuvertinimo arba dėl baimės pasijusti nesaugiai, „ne namuose“ dažnas informantas yra skeptiškas mišrių šeimų kūrimo klausimu: „dideli mes maži žmonės – tik kažai ar išliksim. Reikia saugoti savo rasę, nesimaišyti su kitais.“

Greta ekonominio ir kultūrinio suinteresuotumo kurti etniškai endogamiškas šeimas yra ir kitas informantų pateiktas paaiškinimas: „lietuviai vyrai ieško patarnaujančių“ moterų, nes manoma, kad lietuvės būtent tokios ir yra. „Statybose dirbantis informantas nedalyvauja jokioje „lietuviškoje veikloje“, nes „nusiبدو eiti vienam“, jis internete aktyviai ieško antrosios pusės, bet vis nesėkmingai. Jo paaiškinimas: „reikalavimai labai dideli mano“. Amerikietės vadinamos „kiauromis“:

Nu, kiauros todėl, kad jos nieko nenori, jos nieko nemoka, jos nieko nežino ir jos iš viso, supranti, jos tokios, supranti, įsivaizduok, tau, pavyzdžiui, gimsta vaikas, ane, jinai, pavyzdžiui, iš papo jau jinai nemaitins vaiko, o jinai pils vandenį su milteliais ir vaiką šers, jinai sriubos išvirt nemoka, jinai kambarių tvarkyt nemoka, jinai iš viso nieko nemoka, jinai yra agregatas, supranti? (vyras, 30 m.).

Nors tyrimo metu buvo išgirsta nuomonių, kad imigrantėms iš Lietuvos sunku rasti vietinį amerikietį vyrą dėl savo imigrantės, dažnai nelegalios, statuso, vis dėlto dauguma teigė, kad imigrantams iš Lietuvos vyrams yra sunkiau susirasti vietinę moterį, žmoną dėl kelių priežasčių. Viena jų yra nepakankamai geras anglų kalbos mokėjimas, galbūt todėl deklaruojama, kad amerikietės net ir netiktų būti lietuvių vyrų žmonomis. Taip pat vyrams iš Lietuvos su emancipuotomis amerikietėmis sunku rasti bendrą kalbą, skiriasi požiūriai į tradicijas, buitines organizavimą.

Dirbam normaliai žmonių paieškos klausimu. Amerikonės nereikia, kad karktų namie angliškai, ką ten kalbėti su tom amerikonėm? Joms nereikia našlaičių kaip aš, o man reikia šaltibarščių, o ne hamburgerių. Jos ir pačios gerai stovi, tai joms nereikia mūsų, taip kad nieko gero iš tų amerikonių (vyras, 39 m.).

Šio informanto nuostatoje susipina imigranto statuso negatyvus vertinimas įvardijant save „našlaičiu“, kultūrinio panašumo su potencialia partnere paieškos ir ekonominio stabilumo, sudarant santuoką, svarba. Tiesa, šis informantas Amerikoje gyvena jau 12 metų, turi „žalią kortą“, kaip pats sakosi, turi „tris namus ir pinigų turiu tiek, kad žmonai nereikėtų dirbti – galėtų daryti ką tik nori“ (vyras, 39 m.).

Daliai informantų normalu, kad imigrantas, kurio žmona likusi Lietuvoje, čia turi kitų moterų, bet tai nėra neištikimybė, kaip jie patys įvardija, o tiesiog fiziologinių poreikių tenkinimas, nes „vyrai nėra mediniai“. Tyrimo metu buvo išgirsta ne viena istorija apie imigrantų iš Lietuvos, jų pažįstamų rusų, ukrainiečių vyrų neištikimybę, kuri nėra traktuojama kaip neigiamas reiškinys, turintis nepageidaujamų pasekmių laikinai atsiskyrusios šeimos ateičiai. Vyrai Amerikoje dirba sunkų fizinį darbą, gyvena prastomis sąlygomis, o šeimos, sukurtos dar gimtosio-

se šalyse, dėl vienokių ar kitokių priežasčių priėmusios sprendimus „persiskirti“ – dažniausiai žmona likusi gimtojoje šalyje, o vyras uždarbiauja Amerikoje.

Šių dienų imigrantai iš Lietuvos, kurdami ar išlaikydami „lietuviškąjį“ identitetą JAV, viena vertus, pasiduoda socialinei atminčiai, kultūrinėms tradicijoms, palaiko *dipukų* sukurtą bendravimo modelį (Baškauskas 1981: 279), antra vertus, ieško naujų bendruomeniškumo formų, kuriant šeimas dominuoja ekonominis suinteresuotumas, nenoras ar negalėjimas visiškai integruotis priimančioje šalyje ar tiesiog emigranto statuso nulemtos menkos galimybės sukurti šeimą su amerikietėmis. Vis dėlto galime teigti, kad egzistuoja poreikis bendrauti su iš tos pačios šalies atvykusiais žmonėmis, todėl ir padedama naujiems atvykėliams susirasti būstą, pirmąjį darbą, talkinama tvarkantis dokumentus, ieškant naudingos informacijos, platinant jiems lietuviškas prekes, kartu leidžiant laisvalaikį.

Santykiai su Amerikos lietuviais

Šioje dalyje analizuosime šiandieninių imigrantų iš Lietuvos ir Amerikos lietuvių požiūrius vienu į kitus, atsiribojimo vienu nuo kitų priežastis, vienu ir kitų lūkesčius bendradarbiavimo, veiklos perėmimo klausimais. Jie ir nulemia ne visais atvejais sėkmingą *trečiabangių* ir Amerikos lietuvių, kurių, kaip minėjome, tyrime dauguma buvo *dipukai*, komunikaciją, skirtingą požiūrį į santykių su Lietuva kūrimą ir turimas galimybes bei poreikius būti transnacionaliems.

Dipukų nuostata *trečiabangių* atžvilgiu gana aiški ir universali – jie nusivylę *trečiabangių* nebendradarbiavimu ir net nemotyvuotumu rasti bendrą kalbą. Viena JAV lietuvių bendruomenės lyderė *dipukė* apgailėstaudama sakė: „iš tiesų daug tikėjomės iš trečiosios bangos..., bet nesusikalbam, nesiklįjuoja mum su jais.“ Galbūt todėl pagrindinius lyderių postus Lietuvių bendruomenėje vis dar užima *dipukai*, kurie nenori perduoti valdžios *trečiabangiams*, taip akivaizdžiai demonstruodami nepasitikėjimą jais.

Šioje vietoje norėtusi pacituoti Vyty Čiubrinšką, kuris teigia: *dipukai* „buvo įsitikinę, kad praleidę tiek metų diasporos bendruomenių gyvenime, yra tapę „lietuviškumo išlaikymo ekspertais“, turi „laisvojo pasaulio“ žinių ir įvaldę veiklos kodus, „kaip būti lietuviais laisvame demokratiname pasaulyje“ (Čiubrinškas 2006: 82). Tad susitikimas su naujaisiais imigrantais iš posovietinės Lietuvos jau *a priori* nežadėjo palankaus vieni kitų vertinimo ir produktyvaus bendradarbiavimo. Tyrimų metu informantai apibendrinamai teigė, kad nesusikalbama dėl skeptiško skirtingų emigracinių bangų atstovų nusiteikimo vieni kitų atžvilgiu, kuris, kaip dažnai būna, kyla iš neišmanymo ir nesidomėjimo vieni kitų interesais, patirtimi, lūkesčiais. *Dipukai* nevengia atvirai paaiškinti, kodėl jie nėra suinteresuoti „perduoti vairo *trečiabangiams*: mes daug ką padarėm, o *trečiabangiai* nori tik pasinaudoti.“

Dipukai nevengia ir kategoriškų pareiškimų, kad *trečiabangiai* ne tik kad nelinkę bendradarbiauti su Amerikos lietuviais, bet ir patys yra labai neorganizuoti, neaktyvūs, nebendradarbiauja tarpusavyje, nesuinteresuoti savarankiškai užsiimti „lietuviška veikla“. Tiesa, *trečiabangiai* bandė sukurti „atskirą nuo dipukų apylinkę“ ir pavadino ją „Versmė“, tačiau, kaip teigia kai kurie informantai, dėl vidinių konfliktų ji gyvavo ne ilgiau kaip kelerius metus. Pasak *dipukų*, dėl *trečiabangių* nebendradarbiavimo su Amerikos lietuviais ne tik sumažėjo renginių skaičius, bet ir nevyksta informacijos sklaida: „jie juk nekviečia mūsų“.

Taigi, *dipukų* manymu, *trečiabangiai* nėra priverstiniai emigrantai, kokie buvo *dipukai*, todėl turėti išsilavinimą Lietuvoje, galėti susirasti darbą, bet emigruoti į JAV ir dirbti fizinį darbą, o dažnai ir „gyventi po radaru [nelegaliai – aut.] – neambicingas reikalas.“ Dažnai tiek *dipukų*, tiek *trečiabangių* negatyvus vieni kitų emigravimo priežasčių vertinimas yra abipusis. „Aš sakau, kad *dipukai* tai yra tėvynės išdavikai² ir šita, atvažiavę kas čia, žinai, išsiblaškę“, – sakė 51 metų vyras, dirbantis Amerikoje architektu.

Dažnas informantas pabrėžia, kad tarp *dipukų* ir *grynorijų* buvo „kultūrinis plyšys“, tačiau toks pat egzistuoja tarp *dipukų* ir *trečiabangių*. Atvykę į Ameriką politiniai migrantai įgijo žemesnį nei turėtą socialinį statusą, tačiau jų aktyvus politinis dalyvavimas organizuojant demonstracijas, kuriant draugijas, ieškant kontaktų gyvenamosios šalies įtakinguose valdžios sluoksniuose, pasitelkiant žiniasklaidą gimtosios šalies naudai, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimui leido nors iš dalies neprarasti gimtojoje šalyje turėto statuso. *Dipukų* atstovai teigia, kad *trečiabangiai* mano esantys geresni, protingesni, vis dėlto prasitaria, kad ne tik „lietuviškumo“, bet ir jo „išlaikymo“ būdų, organizavimo *trečiabangiai* turėtų mokytis tik iš jų, turinčių patirties, neabejojamai tinkamų žinių, sukoncentruotų D. Bindokienės knygoje (Bindokienė 1989).

Skiriasi imigrantų iš Lietuvos ir Amerikos lietuvių požiūris į finansinį JAV lietuvių bendruomenės rėmimo aspektą: „Man taip juokinga, kai aukas renka į vokelius, užrašo adresą ir paskui jiems laikraščiuose dėkoja, kad remia, juokinga“ (moteris, 37 m.).

O *dipukų* kartos atstovė iš karto oponuotų: „būna parašyta, kas tokie ir kiek aukotojai, kad būtų atvirumas, iš kur tie pinigai ateina, ir tiesiog įvertinimas, kaip padėka.“

„Sėkmingai imigrantų adaptacijai svarbios ne tik formalios organizacijos, bet ir savanoriškos pagalbos imigrantams reiškinys“ (Cordero-Guzman 2005). Iš tiesų dažnas *dipukas* informantas akcentuoja, kad jiems atvykus į Ameriką, „aukojimas, savanoriškas darbas“ buvo tarsi savaime suprantamas dalykas,

²Dalis informantų „išdavikais, nulietuvėjusiais, nelietuviais“ vadina ir *dipukų* vaikus, nebendruojančius su imigrantais iš Lietuvos. Pašiepiamas jų nemokėjimas lietuvių kalbos, nors *dipukai*, pasak informantų, „reikalauja, kad *trečiabangių* vaikai kalbėtų tik lietuviškai.“

padėsiantis išlikti tvirtai lietuvių bendruomenei, „išlaikyti lietuvišką kultūrą ir tuo pačiu padėti Lietuvai.“

Kai kurie kalbinti *trečiabangiai* išsakė kategorišką nuomonę, kad tarp *dipukų* ir *trečiabangių* nėra jokio bendradarbiavimo arba jis nėra toks, koks turėtų būti. Dar kiti, atvykę į JAV, nebendravo su *dipukais*, nes šie visai nežinojo, kaip padėti, o tiesiog gyveno kaip „kilkės taukuose, aš jiems buvau tik kaip sovietinė egzotika“, – sako 17 metų Amerikoje gyvenantis 36 metų vyras. Tuo tarpu *dipukai* tokią buvusią distanciją interpretuoja skirtingai: „gėda būdavo, kai New York Times parašydavo apie pirmuosius trečiabangius, nes niekam ne paslaptis, kad pirmieji tai paprasti banditėliai buvo. Pirmą trečiabangių bangą – visą Kauno mafiją.“

Vis dėlto *dipukų* ir *trečiabangių* bendradarbiavimas vyksta: keičiamasi patirtimi, žiniomis, paslaugomis, o „lietuvių etninė bendruomenė yra labiau linkusi priimti tuos imigrantus, kurie į bendruomenę ateina pirmiau užmezgę ir išvystę horizontaliuosius (silpnuosius) ryšius už lietuvių bendruomenės „ribų“ ir sėkmingai įsikūrę amerikiečių visuomenėje. Tokie naujieji imigrantai yra priimami labiau nei tie, kurie nuolat dirba vietos bendruomenėje ir neturi kontaktų už jos ribų“ (Kuzmickaitė 2004: 93). Tai paaiškina, kodėl *trečiabangiai* kritikuojami, bet mielai naudojami pedagogų, informacinių technologijų, medikų, juristų ir kitų specialistų pagalba.

Siekdama išvengti apkalbų, kad būdama „išdavike, sovietine liekana“ išnaudoja gerai įsitvirtinčius ir turtingus Amerikos lietuvius, o iš dalies todėl, kad nesijaustų niekam skolinga, o ateityje ramia sąžine galėtų neteikti pagalbos atvykstantiems į Ameriką tautiečiams, Niujorke 3 metus gyvenanti informantė nebendrauja su giminėmis *dipukais*:

Pas mane yra dar močiutės giminių pilna Floridoj, ten, ten pilna, ar aš pas juos kada važiauvau? Ne. Ką aš jiems pasakysiu? Aš pati savimi galiu pasirūpinti, o kodėl manim turėtų kažkas rūpintis, kas jie man tokie? Nenorėčiau būti kam nors kada nors skolinga už ką nors (moteris, 28 m.).

Šių dviejų imigracinių bangų atstovų nesusikalbėjimą dėl būtinybės puoselėti „lietuviškumą“, saugoti etnines tradicijas išeivijoje, savanorystės klausimais iliustruoja V. Čiubrinsko pastaba, jog „naujiesiems išeiviams iš postkomunistinės Lietuvos dažnai nuostabu, kad lietuviškos kilmės amerikiečiai tiek daug dėmesio skiria tokiems „pasenusiems reikalams“, kaip kultūrinis paveldas ir kultūrinės tradicijos. Daugelį naujųjų imigrantų stulbina ir juokina pirmieji akivaizdūs susidūrimai su Amerikos lietuvių bendruomenėmis, parapijomis, klubais, bendruomenių salėmis ir koncertais juose, jie stebisi, kodėl Amerikos lietuviai, regis, taip labai rūpinasi etnine kilme“ (Čiubrinskas 2005: 42). Vis dėlto šių dienų imigrantų iš Lietuvos ir Amerikos lietuvių negatyvus vieni kitų vertinimas, sureikšminant savo pranašumą, ne visuomet produktyvus bendradarbiavimas

ar visiškas atsiribojimas nestebina, nes „kaip ir kitoms etninėms grupėms, lietuvių imigrantų bangoms neišvengiamai būdinga skirtumai ir įtampa. [...] jos skiriasi tarpusavyje juos formavusiu kultūriniu, socialiniu bei politiniu gimtojo krašto ir priimančios šalies kontekstais bei skirtingų generacijų požiūriais“ (Kuzmickaitė 2004: 159), „tarpusavio įtampos ankstesnių lietuvių imigrantų bangose buvo žinomos kaip istorinis faktas ir gali būti laikomos natūralia etninės bendruomenės socialinių dinamikų ir procesų išdava“ (Kuzmickaitė 2004: 77).

Šiandieniniai imigrantai iš Lietuvos neturi poreikio savo laisvą laiką, energiją skirti Lietuvai, kuri juos „išvarė, nebuvom reikalingi“. Politinių migrantų propaguojamos „lietuvybės“ išlaikymo formos *trečiabangius* stebina, kelia pašaipą, nes jie puikiai naudojami transnacionalaus veikimo formomis (Faist 2000; Vertovec 2009), šiuolaikinėmis komunikacinėmis technologijomis palaiko glaudžius ryšius su artimaisiais, pažįstamais Lietuvoje, todėl kol kas nemano, kad jie ar jų vaikai užmirš lietuvių kalbą, švenčių papročius.

Išvados

Šių dienų imigrantai iš Lietuvos su vietiniais amerikiečiais dažnai neužmezga artimos draugystės arba bendrauja tik formalioje darbo aplinkoje. Ir nors imigravęs į JAV dažnas šių dienų imigrantas iš Lietuvos patenkino turėtus ekonominius lūkesčius, JAV daro jam įspūdį kultūrine ir gamtos įvairove, klimato sąlygomis, vis dėlto dominuoja negatyvi nuostata dėl amerikiečių, įvairių rasių atstovų, visos amerikietiškos „kultūros“, arba jos nebuvimo, nepalankios Amerikos valdžios politikos nelegalios imigracijos atžvilgiu.

Kaip įvardija patys informantai, tarp šiandieninių imigrantų iš Lietuvos ir Amerikos lietuvių bei jų palikuonių egzistuoja *kultūrinis plyšys*, vyrauja negatyvus vieni kitų emigravimo priežasčių bei įsitraukimo arba neįsitraukimo į „lietuvybės puoselėjimą“ vertinimas. Tad paprastai vieni kitų nepažįsta, tarpusavyje nebendrauja. Žinoma, išimtiniai skirtingų emigrantų bangų darnaus bendradarbiavimo, idėjų keitimosi „lietuvių bendruomenės labui“ atvejai būdingi JAV lietuvių bendruomenės organizacijoms, etniniams klubams.

Dalis šių dienų imigrantų iš Lietuvos nemažai laiko praleidžia su tos pačios imigrantų iš Lietuvos bangos asmenimis pagal bendrus interesus, pomėgius susikurtose uždaroje „saugiose nuo aplinkinių diskriminuojančių kitataučių draugų grupėse.“ Tarp informantų vyrauja tendencijos ieškoti partnerės ar žmonos lietuvės kai kuriais atvejais dėl kalbos barjero, socialinio statuso, skirtingo požiūrio į lyčių vaidmenis šeimoje, o kai kuriais – tiesiog dėl patriotinių nuostatų. Vis dėlto dažniausiai vieni apie kitus turi neigiamą nuomonę, kritikuoja *trečiabangių* materialinės naudos siekį, nesąžiningumą ar net nusikalstamą gyvenimo būdą, menką išsilavinimą, provincialumą, uždarumą, vaikų *nelietuvišką* auklėjimą, ap-

simestinį lietuvių kalbos užmiršimą ar net pastangas besąlygiškai asimiliuotis „amerikietiškoje“ aplinkoje.

Šiandieniniai imigrantai iš Lietuvos itin aktyviai ir įvairiais tikslais bendrauja ir formuoja socialinius, ekonominius tinklus su imigrantais iš kitų posocialistinių šalių. Su jais sieja rusų kalbos mokėjimas, bendra istorija, patirtis, gyvenimo stilius, požiūris į laisvalaikio organizavimą.

Taigi daugiakultūrinėje Amerikoje vieni imigrantai siekia kuo greičiau tapti „savi“, kiti siekia išlaikyti savo etninę tapatybę, dar kiti bando suderinti šiuos du vienas kitam neprieštaraujančius identitetus. Vis dėlto dominuoja siekis supanašėti su „vietiniais“, atsikratyti nevisavertiškumo kompleksus nulemiančių faktorių, kartu išlaikyti „lietuviškąjį“ identitetą. Nuolat išgyvenantys transmigracinę būseną labiau linkę pasirinkti hibridinį identifikavimosi būdą (Friedman 2002) ir nesistengia savęs priskirti (ar priskiria keliems vienu metu) nė vienam etniniam, kultūriniam, geografiniam gyvenimo aspektui. Antra vertus, šiandieniniai imigrantai iš Lietuvos būna priversti, turi arba gali turėti galimybes gyventi transnacionaliame pasaulyje neasimiliuodamiesi svetimoje šalyje, o emociniu lygmeniu išlikti transnacionalūs, taikyti transnacionalizmo praktikas.

Literatūra

Barth Fredrik (ed.). 1969. *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. London: George Allen and Unwin.

Baškauskas Liucija. 1981. The Lithuanian Refugee Experience and Grief, *International Migration Review* 15(1): 276–291.

Bindokienė Brazytė Danutė. 1989. *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje*. Chicago, Illinois: Lithuanian World Community, INC.

Brettell B. Caroline. 2003. *Anthropology and Migration. Essays on Transnationalism, Ethnicity, and Identity*. Oxford: Altamira Press.

Brettell B. Caroline, Hollifield F. James. 2008. Migration Theory. Talking across Disciplines. Introduction, Brettell B. C., Hollifield F. J. (eds.). *Migration Theory: Talking across Disciplines*: 1–31. London, New York: Routledge, Taylor and Francis Group.

Cordero-Guzman R. Hector. 2005. Community-Based Organisations and Migration in New York City, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31(5): 889–890.

Čiubrinskas Vytis. 2005. Transnacionalinis identitetas ir paveldas: lietuviškumas diasporoje, *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 2(16): 41–54.

Čiubrinskas Vytis. 2006. Nostalgijos migrantai: transnacionalių repatriantų identitetas ir socialinis netikrumas pokomunistinėje Lietuvoje, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 6(15): 73–91.

Faist Thomas. 2000. Transnationalization in International Migration: Implications for the Study of Citizenship and Culture, *Ethnic and Racial Studies* 23(2): 189–222.

Friedman Jonathan. 2002. From Root to Routes. Tropes for Trippers, *Anthropological Theory* 2(1): 21–36.

Glick Schiller Nina. 2005a. Blood and Belonging: Long–Distance Nationalism and the World beyond, McKinnon S., Silverman S. (eds.). *Complexities: beyond Nature and Nurture*: 289–313. Chicago: The University of Chicago Press.

Glick Schiller Nina. 2005b. Transnational Social Fields and Imperialism. Bringing a Theory of Power to Transnational Studies, *Anthropological Theory* 5(4): 439–461.

Glick Schiller Nina, Basch Linda, Blanc-Szanton Cristina. 1995. From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration, *Anthropological Quarterly* 68(1): 48–63.

Guibernau Montserrat. 1996. *Nationalism: The Nation–State and Nationalism in the Twentieth Century*. Cambridge: Polity Press.

Hernes Tor. 2004. Studying Composite Boundaries: A Framework of Analysis, *Human Relations* 57(1): 9–29.

Kivisto Peter. 2001. Theorizing Transnational Immigration: A Critical Review of Current Efforts, *Ethnic and Racial Studies* 24(4): 549–577.

Kockel Ullrich. 2002. *Regional Culture and Economic Development: Explorations in European Ethnology*. Aldershot: Ashgate Publishing Company.

Kuzmickaitė D. Kristina. 2004. *Tarp dviejų pasaulių: naujieji imigrantai lietuviai Čikagoje (1988–2000)*. Kaunas: VDU leidykla.

Rapport Nigel, Dawson Andrew (eds.). 1998. *Migrants of Identity: Perceptions of Home in a World of Movement*. New York: Oxford.

Smith Michael Peter. 2002. Preface, Al-Ali N., Koser K. (eds.). *New Approaches to Migration? Transnational Communities and the Transformation of Home*: x–xiv. London, New York: Routledge, Taylor and Francis Group.

Svašek Maruška. 2002. Narratives of “Home” and “Homeland”: The Symbolic Construction and Appropriation of the Sudeten German Heimat, *Identities: Global Studies in Culture and Power* 9: 495–518.

Vertovec Steven. 2009. *Transnationalism*. London: Routledge.

Contemporary Immigrants from Lithuania in a Transnational Space: The Case of New York

Ieva Kripienė

Summary

Lithuania is experiencing changes in economic, social and demographic fields, due to emigration-related processes and should find it relevant to understand various aspects related to its citizens' integration in the USA, and emigrants' needs and possibilities to maintain connections with Lithuania. Lithuanian communities in the recipient countries should also find the problems of their members and difficulties faced while settling in the community and framing their everyday life equally important.

Therefore, this article is aimed at disclosing why and how Lithuanian immigrants in New York establish and maintain social contacts with their fellow citizens in private and formal public spaces (with members of the same wave of emigration, people of the post war political emigration and their children, and people from post-socialist countries representing different ethnic groups), and why others are more concerned and have more resources to enter the multicultural environment of the US.

Empirical data was collected in ethnographic field research conducted in April-June 2008 on the East Coast (New York, Pittsfield [Massachusetts], Jersey City [New Jersey], Brattleboro [Vermont], and Philadelphia). In the course of the ethnographic field research, observation and interview methods were employed in data collection. Connections with several key informants, cultivated to date by means of information technologies and two-way friendly visits, continuously provide additional information to the accumulated data.

The article is based on a theoretical paradigm of transnationalism which accounts for national and international migration, ethnic and global identity framing processes, types of consciousness, methods of cultural reproduction, and locality reconstruction, and suggests that constant cross-border movement and the continuous situation of transmigration does not necessarily require 'dependence to concrete locality and affords ground for the creating of multiple and multidirectional identities' (Vertovec 2009).

Lithuanian immigrants in New York do not consider themselves immigrants, but rather attribute themselves to the category of people living in the transnational social field as suggested by N. Glick Schiller. The climate of unattachment to a 'locality' is enhanced by the perception that the US is a 'country of immigrants' which offers possibilities to settle for everyone willing, without any

discrimination. Nonetheless, contemporary Lithuanian immigrants often fail to establish close friendships with the locals, and interact exceptionally in the formal work environment. Although most contemporary Lithuanian immigrants to the US explain their choice by certain economic expectations, the country makes an impression on them due to its cultural and national diversity and climate. However, a negative attitude towards Americans, members of various racial groups, the whole American 'culture' or absence of such and, the unfavourable policy of the country's authorities towards illegal immigration prevail.

Both the real experiences and negative stereotypical attitudes towards the 'locals' (i.e. disregarding ethnic origin, all those who have a permanent job, have acquired an education, stability or citizenship, or are simply well-established in the US), as well as towards the general economics and politics of the country, predetermine the inclination of Lithuanian immigrants to self-exaltation, as well as the exaltation of their origins and cultural experience. As the data from our research suggest, the third category of Lithuanian immigrants consider themselves more unique and superior to the 'locals' due to the education acquired in their homeland, their developed values, their unique 'Lithuanian culture' and the Lithuanian language, which enhances the aspiration to remain apart from the 'locals' and restrain from assimilation in to American society, at the same time trying to cultivate connections with Lithuania, sustain civic status and become transmigrants, who identify themselves and are loyal to both the recipient country and their homeland (Glick Schiller, Basch, Blanc-Szanton 1995).

With the view of creating a reasonable environment in which they would not have to be ashamed of their different cultural experience, accent or bad command of the English language, Lithuanian immigrants in the US opt for or are restricted to a circle of immigrants from post-socialist countries or the company of their work colleagues. Misunderstandings and cases of exploitation are inevitable in the working environment; however, similarities in the mentality, lifestyle, gastronomic tastes, social memory and the Russian language are key factors that bring immigrants from Lithuania and other post-socialist countries into the status of friends, co-tenants and colleagues.

Speaking about the 'dissociation' from foreigners, it should be noted that Lithuanian immigrants in the United States search for fellow Lithuanians not only for the convenience of speaking the same language and the possibilities to find a job and accommodation, but also because of the fact that Lithuanians tend to associate friendships between Lithuanians with successful adaptation, and a feeling of happiness due to living close to one's compatriots who maintain connections with the homeland.

As the informants themselves put it, there is a *cultural gap* between contemporary Lithuanian immigrants and Lithuanian Americans and their children,

dominated by a negative attitude towards the reasons for the emigration of the former and the latter and an assessment of involvement/non-involvement in the 'fostering of the Lithuanian identity', and a sceptical attitude towards *eaters of zeppelins* (potato meat dumplings), i.e. organisers of and participants in festive Lithuanian dinners. In contrast to Danutė Bindokienė's statements (Bondokienė 1989), it is not believed that the latter is an important activity in the preservation of the 'Lithuanian identity'. It is emphasised that the fact of clustering into groups of countrymen itself is a *Soviet relic*, which represents a coercive and unnatural act; therefore, people usually do not know each other and do not communicate. Of course, exceptional cases of harmonious cooperation between members of different waves of emigration and exchange of ideas 'for the benefit of the Lithuanian community' are observed in the organisations of the Lithuanian community in the US and ethnic clubs.

Some contemporary Lithuanian immigrants spend most of their time with members of the same contemporary wave of immigrants from Lithuania in closed circles of friends organised on the basis of common interests and hobbies and *safe from surrounding discriminating foreigners*. Informants manifest tendencies to look for a Lithuanian partner/wife, in some cases due to the language barrier, social status and differences in the perception of gender roles within the family, and in some cases due to patriotic feelings. Nonetheless, usually the opinions towards one another held by representatives of different waves are rather negative: *third-wavers* are criticised for their pursuit of material well-being, dishonesty and even criminal way of life, poor education, provinciality, insularity, *non-Lithuanian* education of children, artificial language attrition, and even the aspiration to unconditionally assimilate in to 'American' society.

Hence in the multicultural USA, some immigrants strive to integrate as quickly as possible, whereas others seek to sustain their ethnic identity, and still others try to proportion the two non-polar identities. Nonetheless, the aspiration to assimilate with the 'locals' and to dispose of factors determining inferiority complexes yet sustaining the 'Lithuanian' identity prevails. Those who constantly live in a state of transmigration tend to opt for a hybrid method of identification (Friedman 2002), with no aspirations to attribute themselves to any of the ethnic, cultural or geographical aspects of life (or attributing to several at the same time). On the other hand, contemporary Lithuanian immigrants are forced, have or may have opportunities to live in the transnational world without assimilation in to the foreign country, and remaining transnational on the emotional level while utilising the practices of transnationalism.